

Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki, praca zbiorowa pod redakcją ks. Stanisława Łacha i ks. Mariana Filipiaka, Lublin 1975 (Pomoc naukowa dla studentów KUL wydana przez Zakład Małej Poligrafii KUL), stron 289.

Redakcja Wydawnictw KUL wydała opracowane przez profesorów Szkoły Biblijnej KUL wykłady z biblistyki prowadzone w roku akademickim 1972/73. Zbiór ten przedstawia się bardzo interesująco. Ks. Stanisław Łach, niestrudzony komentator ważniejszych ksiąg ST, zamieszcza wykłady z hermeneutyki Psałterza i egzezy Ps 22, 89 i 132; poza ustaleniem i wyjaśnieniem tekstu interesuje autora także problem czasu powstania Psalmów oraz kwestie literackie. W cyklu egzezezy ST ks. Marian Filipiak omawia wybrane kwestie egzegetyczne i teologiczne Księgi Koheleta (m. in. kwestia: Kohelet a myśl hebrajska).

O. Hugolin Langkammer dwoma opracowaniami tekstów z Ewangelii Marka dał ciekawą próbkę przygotowanego przez siebie komentarza naukowego do tej Ewangelii. Egzegeza każdej perykopy obejmuje wprowadzenie (najczęściej jest to szkic kontekstu historycznego), następnie komentarz oraz część teologiczną, w której zawiera się aktualizacja słowa Bożego dla współczesnego człowieka. Z własnych wykładów egzegetycznych ks. Feliks Gryglewicz publikuje tylko fragment poświęcony Janowej przypowieści (sam woli ją nazywać perykopą) o dobrym pasterczu; ujmując przypowieści z różnych punktów widzenia, autorowi udało się pokazać, jakie bogactwo i głębię teologiczną zawarł Jan w bardzo prostej redakcji opowiadań Jezusa.

Zagadnieniom teologii ST i NT poświęcony jest cykl wykładów ks. Józefa Kudasiwicza o historii i teologii przymierza. Po zwięźle ukazanych etapach przymierzy ST i NT autor formułuje wnioski o charakterze ogólnoteologicznym, postulując dla wszystkich dyscyplin teologicznych pogłębioną znajomość idei przymierza; znajomość ta jest nieodzownym warunkiem integracji całej teologii (także kierunków pastoralnych) i stworzenia wielkiej syntezy historyczno-teologicznej.

Bardzo specjalistyczna jest I część wykładów ks. Lecha Stachowiaka dla wyższego kursu języka hebrajskiego. Autor daje krótką charakterystykę języka hebrajskiego, znanego z pism qumrańskich, następnie komentarz filologiczny (preparacje z uwzględnieniem wielu niekiedy wariantów tekstu niewokalizowanego) i teologiczny do 1 QS 1,3—2,10. W polskiej literaturze filologiczno-biblijnej praca ta nie ma równej sobie. Ze względu na wielką ilość transkrypcji wyrazów hebrajskich tak autor, jak i wydawnictwo dało dowód istic benedyktyńskiej pracowitości.

Tom zamyka praca ks. Kazimierza Romaniuka z dziedziny introdukcji ogólnej — o krytycznych wydaniach Biblii i o aktualnym stanie badań w zakresie krytyki tekstu obydwu Testamentów. Szczególnie ciekawa jest ta druga część, w której autor zawarł informacje także o planowanych wydaniach tekstu Biblii.

Inicjatywę opublikowania *Materiałów* należy powitać z ogromnym uznaniem, tym bardziej że, jak recenzentowi wiadomo, ogłaszane będą drukiem przynajmniej fragmenty wykładów z następnych lat. Szkoda

zatem, że już obecnego tomu nie oznaczono rzymską jedynką, i że zrezygnowano z tytułu proponowanego dla całego cyklu: *Scrutamina Scripturas*. Przeoczenie to spowoduje, niestety, chaos w zapisach bibliograficznych. Omawiana książka jest zbiorem wykładów, a każdy z nich jest zamkniętą całością, mimo to w układzie zbioru można było trzymać się przyjętej kolejności dyscyplin — od introdukcji i filologii poprzez egzegezę do teologii biblijnej. W części poświęconej Psalterzowi na pierwszym miejscu widzielibym raczej artykuł o metodach w egzegezie Psalmów, a dopiero potem trzy artykuły egzegetyczne.

Są to jedynie propozycje drobnej „kosmetyki” publikacji, której strona merytoryczna zasługuje na jak najwyższą notę. Z jednej strony *Materiały* stanowią obraz szerokiego wachlarza problematyki poruszanej w wykładach monograficznych biblistów z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, z drugiej zaś są nieocenioną pomocą dla samych wykładowców Pisma św. i studentów bibliotyki.

Lublin

KS. JAN SZLAGA

M. RECHOWICZ, W. SCHENK, *Studia z dziejów liturgii w Polsce*, Lublin 1973 ss. 393 (Nakład 600 egz. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego).

Odnowa liturgii w Polsce posiada już swoją historię. Początek jej sięga okresu międzywojennego. Na całość nurtu odnowy wpływał aspekt duszpasterski i naukowy. Pierwszy stanowił ruch zmierzający do uaktywnienia udziału wiernych we mszy św., drugi badań naukowych. Jednakże prace owe były nieliczne. Stąd, aby temu zaradzić, w 1929 r. ks. Michał Kordel zaczął wydawać czasopismo *Mysterium Christi*, którego kontynuacją w pewnym sensie jest obecnie 2-miesięcznik *Ruch Biblijny i Liturgiczny* założony w 1948 r. przez ks. Aleksę Klawka. Naukowe traktowanie zagadnienia stawało dwa zasadnicze postulaty: studium źródeł liturgicznych, zwłaszcza rękopiśmiennych oraz wypracowanie odpowiedniej metody badań. Inicjatywę w tym względzie wykazał Katolicki Uniwersytet Lubelski w ramach zajęć Seminarium Historii Kościoła w Średniowieczu i wyrosłego z tego ośrodka w r. 1958 Seminarium Historii Liturgii. Na seminariach tych w przeciągu lat od 1953 do 1971 powstało 38 prac magisterskich i licencjalnych oraz 8 doktorskich. Prace powyższe będą stopniowo udostępniane szerszemu ogółowi zainteresowanych przez publikowanie ich drukiem w ramach serii wydawniczej *Studia z dziejów liturgii w Polsce*. W roku 1973 ukazał się pierwszy tom i został poświęcony dziejom liturgii Eucharystii w Polsce. Wstęp napisał ks. prof. dr M. Rechowicz i ks. doc. dr hab. W. Schenk. Prace magisterskie i licencjackie, wykonane pod ich kierunkiem, traktujące o Eucharystii zostały opublikowane we wspomnianym tomie jako odrębne artykuły. Ponieważ niektóre z nich opierają się na tych samych kodeksach liturgicznych dlatego umieszczono a wstępnie wspólną bibliografię, redakcji ks. P. Kopecia, z tym jednak, że bibliografia specjalistyczna została podana przy każdym artykule z osobna.

Autor pierwszego artykułu *Liturgia mszy św. w świetle Tractatus sacerdotalis de sacramentis Mikołaja z Błonia*, ks. M. Zahajkiewicz, wychodzi od stwierdzenia, że nie tylko na podstawie dawnych mszałów, ale również w oparciu o traktaty teologiczne można odtworzyć obraz odprawiania mszy św. Dzięki inicjatywie biskupa poznańskiego S. Ciołka (1427—1438) Polska otrzymała w postaci wyżej wspomnianego traktatu jeden z najlepszych podręczników dla niższego kleru zawierający sakramentologię, naukę o mszy św., brewiarz i karach kościelnych. Przystępny